

UOT 94(479.24); UOT 32:93/94

VÜSALƏ ƏLİYEVƏ

Bakı Slavyan Universitetinin dosenti
TarixVeOnunProblemleri@gmail.com

RUSIYA - AZƏRBAYCAN MÜNASİBƏTLƏRİNDƏ HƏRBİ-SİYASİ AMİLLƏR

DOI: <https://doi.org/10.36719/2708-065X/104/100-109>

Məqalə XX əsrin sonları - XXI əsrin əvvəllərində Rusiya Federasiyasının Azərbaycan Respublikası ilə münasibətlərində hərbi-siyasi amillərin tədqiqinə həsr olunmuşdur. Məqalədə Rusiya Federasiyasının Cənubi Qafqazda geosiyasi maraqları və regional siyasətində hərbi-siyasi amilin rolu və əhəmiyyətinin, hərbi-siyasi sahədə Rusiya və Azərbaycan Respublikası arasında münasibətlərin mövcud durumu və perspektivlərinin, RF-Ermənistan hərbi-siyasi əməkdaşlığının regional təhdid mənbəyi kimi araşdırılmasına xüsusi diqqət yetirilmişdir.

Z.Bzejnskinin “Avrasiyanın Balkanları” kimi adlandırdığı, Avropa və Asiyanın qovuşduğu, enerji və nəqliyyat xətlərinin kəsişdiyi Cənubi Qafqaz regionu Soyuq müharibədən sonra müxtəlif hərbi, siyasi və təhlükəsizlik maraqları və güc mərkəzlərini özünə cəlb edən strateji məkana çevrilmişdir. Güc mərkəzləri içərisində Cənubi Qafqazı öz təsir dairəsində və nəzarəti altında saxlamağa çalışan Rusiya Federasiyası xüsusi yer tutur. RF Cənubi Qafqazda özünün geosiyasi maraqlarını reallaşdıran regional siyasətində hərbi-siyasi amillərə böyük üstünlük verir. Əvvəllərdə olduğu kimi, XXI əsrin əvvəllərində də Cənubi Qafqazda kəskin geosiyasi rəqabət şəraitində təhlükəsizlik problemi ciddi şəkildə öz aktuallığını saxlamaqdadır.

Müasir dövrdə Rusiya Federasiyasının Cənubi Qafqaz ölkələri ilə münasibətində siyasi, iqtisadi, enerji və s. arqumentlər arasında hərbi-siyasi amillər mühüm yer tutaraq Azərbaycanın hərbi təhlükəsizlik siyasətinə güclü təsir göstərir. Müstəqilliyinin ilk illərindən Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətlərinin əsas məqsədi regionda sülhə nail olmaq, qərb dünyasına integrasiya etmək, dünya dövlətləri və beynəlxalq təşkilatlar ilə əlaqələrini genişləndirmək olmuşdur. Eyni zamanda Azərbaycanın zəngin karbohidrogen ehtiyatlarının olması, Gürcüstanın və Türkiyənin önəmli tranzit mövqeləri, Qərb-Şərq kommunikasiya xətlərinin buradan keçməsi dünyanın nəzərlərini bu regiona yönəlmişdir. Bu baxımdan məqalə aktual olub, mühüm elmi-siyasi əhəmiyyət daşıyır.

Açar sözlər: Rusiya Federasiyası, Azərbaycan Respublikası, hərbi, siyasi, amillər.

Giriş. Vahid imperiya daxilində Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyasını birləşdirən coğrafi-siyasi, ticarət-iqtisadi və tarixən mövcud olmuş mədəni əlaqələr müstəqilliyin bərpasından sonra onların arasında yeni münasibətlərin qurulması və inkişafı üçün xüsusi rola malik olmuşdur. Başqa sözlə, onları tarixən birləşdirən geosiyasi, iqtisadi, ideoloji, mədəni, elmi-texniki, humanitar əlaqələr indi müstəqil dövlətlər kimi ikitərəfli münasibətlərini şərtləndirən amil oldu.

1992-ci il aprelin 4-də Rusiya və Azərbaycan Xarici işlər nazirləri arasında diplomatik münasibətlərin qurulması haqqında protokol imzalandı. Həmin il oktyabrın 12-də Rusiya Federasiyası və Azərbaycan arasında dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqda müqavilə imzalandı. Müqavilə RF Dövlət Duması tərəfindən təsdiqlənmədi və münasibətlər qarşılıqlı saviyyəsinə çatdı [12, 209].

Azərbaycan Respublikası ilə Rusiya 3 iyul 1997-ci ildə imzalanmış Dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqqında müqavilə ikitərəfli dövlətlərarası münasibətlərə möhkəm zəmin yaradan siyasi - hüquqi sənəd oldu. Ümumiyyətlə, iki ölkə arasında müqavilə-hüquq bazasını təşkil edən 231 sənəd imzalanmışdır [10].

Bunlardan Dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqqında müqavilə (3 iyul 1997-ci il), Bakı Bəyannaməsi (9 yanvar 2001-ci il), Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Rusiya Federasiyası Hökuməti arasında hərbi texniki əməkdaşlıq haqqında saziş (27 fevral 2003-cü il) və Moskva Bəyannaməsi (6 fevral 2004-cü il) Azərbaycan və Rusiya arasında strateji tərəfdaşlığı, hərbi-siyasi və hərbi-texniki əməkdaşlığı təmin edən mühüm sənədlərdir. İkitərəfli strateji əməkdaşlığa təkan verən

digər mühüm sənədlərdən “Dostluq və strateji tərəfdaşlıq haqqında Bakı Bəyannaməsi”ni (3 iyul 2008-ci il), Azərbaycan Respublikası ilə Rusiya Federasiyası arasında dövlət sərhədi haqqında müqaviləni (3 sentyabr 2010-cu il), Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İ.H.Əliyev və Rusiya Federasiyasının Prezidenti V.V.Putinin Azərbaycanla Rusiya arasında iqtisadi əməkdaşlığın prioritet istiqamətləri haqqında Birgə Bəyanatı (1 sentyabr, 2018-ci il) xüsusilə qeyd etmək lazım gəlir [10].

Siyasi, iqtisadi-ticarət, hərbi-texniki sahələrdə qarşılıqlı fəaliyyəti tənzimləyən bütün müqavilə, saziş, protokol və s. sənədlərin təşkil etdiyi müqavilə-hüquq bazası həm Azərbaycan, həm də Rusiyanın həmişə milli maraqlarına cavab vermişdir.

Əsas hissə. Müstəqil Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasında siyasi münasibətləri inkişaf dinamikasına görə aşağıdakı mərhələlərə bölmək olar: 1) Müstəqilliyinin bərpasından – 1991-ci ilin aprel ayından 1993-cü ilin oktyabrınadək olan ziddiyyətli dövr; 2) 1993-cü ilin oktyabrından 2001-ci ilin yanvarınadək dialoqun başlanmasını əhatə edən dövr; 3) 2001-ci ilin yanvarından 2008-ci ilin iyul ayınadək əməkdaşlıq və ortaq maraqların müəyyən olunması mərhələsi; 4) 2008-ci ilin iyunundan günümüzədək olan strateji tərəfdaşlıq mərhələsi.

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Rusiya ilə siyasi münasibətləri iki ölkə arasında təzadlı, mürəkkəb və ziddiyyətli xarakteri ilə diqqəti cəlb edir.

Heydər Əliyev 1993-cü ildə hakimiyyətə gəldikdən sonra Rusiya ilə münasibətləri normallaşdırmaq məqsədilə Moskvanın Azərbaycana qarşı sərt mövqeyini yumşaltmaq üçün bir sıra addımlar atdı. O, 1993-cü il iyunun 15-də Ali Sovetin sədri seçildikdən sonra öz çıxışında bildirdi: “...Keçmiş ittifaq respublikaları kimi Azərbaycan və Rusiya arasında çoxdan sıx iqtisadi, mədəni və təmiz insani münasibətlər yaranmışdır və onları qırmaq olmaz. Şübhəsiz ki, Rusiya ilə Azərbaycan arasında müstəqil prinsiplər əsasında münasibətlər bundan sonra daha yaxşı, daha geniş, səmərəli olmalıdır”. Heydər Əliyev Rusiya ilə bütün sahələrdə əməkdaşlığın genişləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirərək bildirirdi ki, Azərbaycan ilə Rusiya Federasiyası arasında əlaqələri, xalqlarımızın tarixi ənənələrə malik münasibətlərini daha da canlandırmaq üçün “ölkələrimizdəki zəngin potensial imkanlardan dolğun şəkildə istifadə etməliyik” [17].

Beləliklə, Heydər Əliyev 1993-cü ilin iyununda hakimiyyətə gəldikdən sonra çevik, tarazlaşdırılmış və çoxvektorlu xarici siyasətin əsasını qoyaraq Rusiya ilə münasibətləri normallaşdırmaq məqsədi ilə bir sıra addımlar atdı. Xüsusilə də 1993-cü il sentyabrın 24-də respublikamızın MDB-yə daxil olması Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinin yaxşılaşdırılmasına yönəlmiş siyasi gediş idi. Nəticədə 1994-cü il mayın 12-də Azərbaycan və Ermənistan respublikaları arasında münəqişə zonasında atəşkəsə dair müqavilə imzalandı.

1. Rusiya Federasiyasının Azərbaycan Respublikası ilə münasibətlərində siyasi amillər. Prezident Heydər Əliyevin təşəbbüslərinə və 1997-ci il iyulun 3-də “Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasında dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqqında” Müqavilənin imzalanmasına baxmayaraq ikitərəfli siyasi münasibətlərdəki böhran aradan qalxmadı. 2001-ci il yanvarın 9-10-u tarixlərində Rusiya Federasiyasının prezidenti V.Putinin Azərbaycan Respublikasına rəsmi səfəri Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinin inkişafında yeni mərhələnin başlanğıcını qoydu. İmzalanan Bakı bəyannaməsi iki ölkə arasında strateji tərəfdaşlığın əsasını qoyan 3 iyul 1997-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasında dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqqında müqaviləyə əsaslanaraq siyasi, ticarət-iqtisadi, hərbi, humanitar, mədəniyyət, elm, təhsil, informasiya, turizm və idman sahəsində ikitərəfli əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi üçün real zəmin yaratdı [12, 74].

Azərbaycan-Rusiya siyasi münasibətləri 2000-ci ildə V.Putinin hakimiyyətə gəlməsindən sonra pragmatik xarakter aldı. Onun 2001-ci ilin yanvarında Bakıya səfəri, eləcə də 2002-ci il yanvarın 24-26-da isə Heydər Əliyevin Rusiyaya rəsmi səfəri ikitərəfli münasibətlərdəki müsbət meylləri daha da möhkəmləndirdi [10].

2003-cü ildə Rusiya prezidenti V. Putin ikitərəfli əlaqələrin inkişafında Azərbaycan liderinin rolunu yüksək qiymətləndirmişdir: «Heydər Əlirza oğlu keçmiş Sovet İttifaqının nəhəng siyasi xadimi idi və doğrudan da son illərdə Azərbaycanla Rusiya arasında ikitərəfli münasibətlərin inkişafı üçün çox iş görmüşdür. Mən bir daha yada salmaq istəyirəm ki, Azərbaycan keçmiş Sovet Respublikala-

rından yeganə ölkədir ki, burada bir rus məktəbi belə bağlanmamışdır və rus dilində dövrü nəşrlərin sayı isə hətta sovet dövründə olduğundan da çoxdur». V.Putin 2005-ci ildə Rusiyada Azərbaycan ilinin təntənəli açılış mərasimində xüsusi vurğulamışdı ki, "...son onillik ərzində Azərbaycanla Rusiya arasında münasibətlərin belə müsbət inkişafı Heydər Əliyev Əliyevin nüfuzu və müdrikliyi sayəsində mümkün olmuşdur. Rusiyada biz onu unutmamışıq, xidmətlərini xatırlayırıq və xatirəsini ehtiramla yad edirik" [5, 230].

Azərbaycan Respublikası ilə Rusiya Federasiyasının 6 fevral 2004-cü il tarixli Moskva Bəyannaməsi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Rusiya Federasiyasının Prezidenti V.V.Putinin 2006-cı il fevralın 22-də Bakıda imzalanmış Birgə Bəyanatı, Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasında 3 iyul 2008-ci il tarixli Dostluq və strateji tərəfdaşlıq haqqında Bəyanat və digər sənədlər iki dövlət arasında olan strateji tərəfdaşlığın inkişaf perspektivlərini müəyyən etmiş, dövlətlərarası siyasi və hərbi-texniki münasibətlərin çoxplanlı əməkdaşlığı təkmilləşdirərək keyfiyyətə yeni səviyyəyə qaldırıldığını ifadə etmişdir [12,75].

Beləliklə, Ümummilli lider Heydər Əliyevin əzmkarlığı, siyasi və diplomatik fəaliyyəti ilə Azərbaycan və Rusiya arasında sağlam qonşuluq münasibətləri konstruktiv əsaslar üzərində qurulmaqla, ölkələrimiz arasında qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq və birgə maraqlar müəyyən olundu.

Dövlət başçısı İlham Əliyevin Moskvaya ilk səfəri ərəfəsində Rusiya Federasiyası Dövlət Duması sədrinin müavini Dmitri Roqozin ölkə prezidenti barədə fikrini belə qeyd edirdi ki, Azərbaycan Rusiya ilə Türkiyə arasında dialoqun təşkilatçısı ola bilər. Məlum olduğu kimi, Rusiya və Türkiyə dövlətləri slavyan və türk dünyasının liderlərləridir. Bu isə onu göstərir ki, İlham Əliyevin xarici siyasəti türk dünyasında sabitlik yaratmaq və hər iki ölkə arasında milli mənafelər baxımından faydalı diplomatik münasibətlərdə Rusiya amilindən istifadə etmək imkanına malikdir [3].

2004-cü il fevral ayının 6-da Moskvaya səfəri çərçivəsində prezident İlham Əliyev bir daha sübut etdi ki, xarici siyasət xəttində RF ilə münasibətlərin inkişafı ardıcılıq və dinamiklik baxımından seçilir. Səfər çərçivəsində Rusiyanın paytaxtı Moskvada imzalanmış "Moskva Bəyannaməsi" iki dövlət arasında strateji tərəfdaşlığın və ikitərəfli qarşılıqlı münasibətlərin xarakterini və perspektivlərini müəyyən edən mühüm sənədlərdən biridir. Sənəddə qeyd edilir ki, Azərbaycan və Rusiya Qafqazda təhlükəsizliyin təmini və münaqişələrin həll edilməsi istiqamətinə birgə qarşılıqlı söyləri ilə regionda sülhün davamlı inkişafı üçün şəraitin yaradılması məqsədilə bütün zəruri tədbirləri əsirgəməyəcəklər [15].

Belə ki, "Moskva Bəyannaməsi"yə əsasən Azərbaycan və Rusiya siyasi, ticari-iqtisadi, humanitar, təhlükəsizlik, müdafiə, Xəzər dənizində qarşılıqlı əməkdaşlıq, beynəlxalq və regional səviyyəli məsələlərin həllində bir-birinin hüquqlarına və maraqlarına hörmət çərçivəsində qarşılıqlı fəaliyyət göstərməyi öhdələrinə götürmüşlər. Sənəddə həmçinin o da qeyd edilmişdir ki, tərəflərin hərbi sahədə ikitərəfli əməkdaşlığı heç bir halda üçüncü tərəfə qarşı yönəldilməyəcəkdir [6].

Azərbaycan və Rusiya arasında formalaşan qarşılıqlı etimadın, prezident İ.Əliyev və sabiq prezident D.Medveyev arasında səmimi və konstruktiv əməkdaşlıqlarının məntiqi yekunu olaraq, 2008-ci il iyulun 3-də Bakı şəhərində "Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasında dostluq və strateji tərəfdaşlıq haqqında Bəyannamə"yə imza atıldı [8, 152]. Bu sənəd ikitərəfli münasibətlərin yüksək səviyyəyə yüksəlməsində siyasi və hüquqi əsas rolunu oynamaqla Azərbaycanla Rusiya arasında münasibətlərin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə çatması özünün hüquqi təsdiqini tapdı. Məhz bu əlaqələrin inkişafı hər iki ölkənin xarici siyasətində mühüm istiqamətlərdən birinə çevrildi. Bəyannamədə qeyd edilir ki, Azərbaycan və Rusiya arasında strateji xarakterə malik bərabərhüquqlu, qarşılıqlı faydalı və konstruktiv ikitərəfli münasibətlər bundan sonra da hərtərəfli şəkildə inkişaf etməli, müxtəlif sahələrdə, o cümlədən hərbi və hərbi-texniki əməkdaşlıq istiqamətində əlaqələr möhkəmlənməlidir. Bundan bərabər hər iki tərəf öz ərazisindəki təşkilat, idarə, şirkət və s. təsərrüfat subyektlərinin digər ölkənin suveren hüquqlarına zərər vuran fəaliyyətə yol verməməli, Ermənistan - Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və mövcud sərhədlərinin toxunulmazlığının təminatı prinsipləri əsasında öz hüquqi həllini tapmalıdır. "Azərbaycan və Rusiya Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin beynəlxalq hüququn tanınmış norma və prinsipləri əsasında, ilk növbədə dövlətlərin suverenliyi, ərazi bütövlüyü və sərhədlərin toxunulmazlığı prinsipinin təmin olun-

ması, BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri və ATƏT-in qərarları əsasında tezliklə nizamlanmasının əhəmiyyətini vurğulayırlar” [8, 152]. Bununla bərabər Azərbaycan və Rusiyanın subyektləri arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsinin qarşılıqlı əhəmiyyəti məsələləri də qeyd edilmiş, dövlət sərhədlərinin delimitasiyası komissiyasının işi yüksək səviyyədə qiymətləndirilmişdir [18, 184].

Qəbul edilmiş Bəyannamə sübut etdi ki, Azərbaycan qonşu dövlətlərlə bərabərhüquqlu əməkdaşlığın, siyasi, iqtisadi və humanitar əlaqələrin təmin olunması, birgə layihələrin həyata keçirilməsi, mövcud təhdidlərin aradan qaldırılması məqsədilə ən yüksək səviyyədə münasibətlər qurmağa nail olmuşdur. Azərbaycanın baş naziri Novruz Məmmədov Rusiya - Azərbaycan strateji tərəfdaşlığının möhkəm əsaslara söykəndiyini vurğulayaraq qeyd edir: “Hər iki ölkə arasında 2008-ci ilin iyulunda Bakıda imzalanmış “Dostluq və strateji əməkdaşlıq haqqında Bəyannamə”sinə Cənubi Qafqazda və Xəzər regionunda təhlükəsizliyin təmin olunmasının ayrıca bəndi olaraq salınması RF-nın hazırkı şəraitdə niyyətinin ciddi olduğundan bir daha xəbər verir” [13, 24].

2009-cu il iyunun 29-da RF prezidenti D.Medvedevin Azərbaycan Respublikasına səfəri zamanı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev qeyd etmişdir: “İki ölkə arasında çox yüksək səviyyədə qarşılıqlı siyasi fəaliyyət, sıx əlaqələr mövcud olmaqla münasibətlər yüksək dərəcədə dinamikliyi ilə xarakterizə edilir. İki Prezident səviyyəsində müntəzəm görüşlər keçirilir ki, bu da münasibətlərimizin xarakterini əks etdirir və dövlətlərimizi daha da bir-birinə yaxınlaşdırır... Bizim münasibətlərimizi hazırkı dövrdə məhz strateji tərəfdaşlıq termini ilə ifadə etmək olar” [9, 274].

Bu səfər çərçivəsində Azərbaycan və Rusiya prezidentləri Xəzər dənizi ilə bağlı Birgə Bəyannaməni və dövlət sərhədlərinin delimitasiyasının başa çatdırılmasının əsas prinsiplərini, Samur çayının su resurslarının Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasında bölüşdürülməsi barədə Birgə Bəyannaməni imzaladılar. RF prezidenti mövcud ikitərəfli münasibətləri yüksək qiymətləndirərək qeyd edirdi: “Bu bir həqiqətdir ki, biz tez-tez görüşürük. Bu görüşlər Rusiya və Azərbaycanı birləşdirən strateji münasibətlərin xalqlarımızın rifahının möhkəmlənməsinə, davamlı, qarşılıqlı və çox faydalı surətdə əlaqələrimizin daha da inkişafının təminatıdır” [9,276].

Prezident İ.Əliyevin uzaqgörən və uğurlu diplomatiyası sayəsində regional təhlükəsizlik, enerji təhlükəsizliyi məsələləri üzrə əməkdaşlıqda hər iki ölkənin milli maraqlarının qarşılıqlı uzlaşma modelləri formalaşmış oldu. Bunu Prezident İ. Əliyevin sözləri ilə desək : “Azərbaycan ilə Rusiyanı çoxəsrlik dostluq və mehriban qonşuluq telləri bağlayır. Sevindirici haldır ki, bu xoş münasibətlər hərtərəfli inkişaf etməklə bərabər günü-gündən daha da möhkəmlənir. Əminəm ki, ölkələrimiz arasında strateji tərəfdaşlıq və çoxplanlı qarşılıqlı fəaliyyət bizim ortaq səylərimizlə xalqlarımızın tərəqqisi naminə, regionda sülh, sabitlik və həmrəylik naminə bundan sonra daha da hərtərəfli surətdə inkişaf edəcəkdir” [2].

Prezident İ.Əliyev beynəlxalq və regional təşkilatlarda da Rusiya ilə qarşılıqlı fəal əməkdaşlığa daim çalışır. Buna əyani misal olaraq AŞPA cərcivəsində Azərbaycan nümayəndə heyətinin rusiyalı həmkarları ilə fəal və səmərəli əməkdaşlıq etməsini, birgə mövqelərdən çıxış etmələrində aydın surətdə görmək olar. Bu təşkilatda hər iki ölkəni əsassız olaraq tənqid etməyə cəhd göstərildikdə onlar bir-birini dəstəkləmişlər.

Rusiya Federasiyası Dövlət Dumasının deputatı Roman Xudiyakov münasibətlərin yeni səviyyəyə yüksəlməsində hər iki ölkənin liderləri arasında qarşılıqlı hörmət və qarşılıqlı anlaşmanın böyük əhəmiyyət daşıdığını önə çəkərək qeyd edir ki, “Azərbaycan və Rusiya münasibətlərini pozmaq cəhdləri heç kimə fayda verməyəcəkdir. Biz tarixi keçmişimizlə bir-birimizə bağlıyıq” [17] .

2016-cı il avqustun 8-i tarixində Rusiya Prezidenti V.Putinin Azərbaycana işgüzar səfəri zamanı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Azərbaycan-Rusiya münasibətlərini belə xarakterizə etmişdi ki, artıq çoxdandır ki, strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə çatmış bu münasibətlər bizim gündəlik həyatımızın bütün sahələrini əhatə edir. Biz beynəlxalq arenalarda fəal olaraq qarşılıqlı əlaqə saxlayır, siyasi dialoqu fəallaşdırır, iqtisadi əlaqələrimiz möhkəmlənir, nəqliyyat və energetika sahələrində yaxşı nəticələrimiz olmaqla, humanitar əməkdaşlığı inkişaf etdiririk. Son illər ərzində birgə səylər nəticəsində hər iki tərəf üçün mühüm olan bir sıra məsələlər çərçivəsində optimal və hər iki tərəfin xeyrinə mövcud olan həll yolları tapılmış, dövlət sərhədləri barədə müqavilə imzalanmış, Samur transsərhəd çayının mühafizəsi və rəşional istifadəsi məsələsi həll olunmuş, Xaçmaz rayonunun iki

kəndində yaşayan Rusiya vətəndaşları ilə bağlı məsələlər həll edilmişdir. Xəzərin statusu ilə bağlı Moskva, Bakı və Astananın mövqelərinin yaxınlaşması prosesi faktiki olaraq başa çatdırılmış, perspektivdə Xəzəryanı ölkələr arasında konsensusun əldə olunmasını təmin edə bilərlik [6].

2017-ci il iyulun 21-də Soçidə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Rusiya Prezidenti V.Putinin dəvəti ilə reallaşdırdığı işgüzar görüşdə dövlət başçıları Azərbaycan ilə Rusiya arasında strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin mövcudluğunu bir daha təsdiqləmiş, ikitərəfli münasibətlərin iqtisadi, siyasi, humanitar və digər sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi vurğulanmışdır. Görüş zamanı iki ölkə başçıları Azərbaycan ilə Rusiya arasında strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin mövcudluğunu bir daha təsdiqləmiş, bundan sonra da uğurla inkişaf edəcəyinə əminliklərini bildirməklə bərabər prezidentlər ikitərəfli münasibətlərin siyasi, iqtisadi, humanitar və digər sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini də qeyd etmişlər [6].

Bu gün ölkələrimiz arasında bir çox məsələlərə dair konsensus mövcud olmaqla iki prezidentin Soçi görüşü göstərdi ki, Azərbaycan-Rusiya münasibətləri sağlam məcrada ildən-ilə möhkəmlənməklə daha da inkişaf edir, açıq və səmimi xarakter daşıyır, iki dövlətin və onun sülhsevər xalqlarının iradəsini əks etdirir. Ən əsası münasibətlərin gələcək inkişafına dair sistemli yanaşmanın mövcud olmasıdır. Bu görüş xüsusilə son dövrlər Azərbaycanla Rusiya arasında ikitərəfli əlaqələrin inkişafında guya problemlərin olması ilə bağlı ermənilərin məqsədli şəkildə yaydıqları fikirlərin əsassızlığını bir daha sübut etdi. Belə ki, şimal qonşumuzda Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinin inkişafını istəməyən, Rusiyanın dövlət maraqlarına qarşı çıxan qüvvələr də mövcud olmaqla hər iki ölkə arasında əlaqələrin ildən-ilə yüksəlməsini xüsusən erməni lobbisi və onun təsiri altında olan bəzi ermənipərəst, antiazərbaycan dairələri (o cümlədən Rusiyada müxtəlif dövlət orqanlarına soxulmuş və səlahiyyət əldə etmiş erməniləri, ermənipərəstləri) və bəzi beynəlxalq səviyyəli dairələri narahat etməklə bu münasibətlərə xələl gətirilməsinə ciddi surətdə söylər göstərilir. Bir müddət öncə Ümumrusiya Azərbaycanlıları Konqresinin (ÜAK) qeydiyyatının ləğv edilməsi də məhz həmin qüvvələrin məkrli fəaliyyətinin nəticəsi, iki ölkə arasındakı münasibətlərə kölgə salmaq cəhdlərindən biri idi. Lakin hər iki ölkənin münasibətlərinin mövcud xarakteri, dərinliyi və inkişad olan perspektivi, bununla bərabər dövlət başçıları arasında mövcud olan qarşılıqlı etimad və dostluq belə cəhdlərin baş tutmayaraq iflasa uğrayacağını şərtləndirən mühüm amillərdən biridir. Belə ki, Azərbaycan və Rusiya prezidentlərinin Soçi görüşü bir daha göstərdi ki, heç bir qüvvə iki dövlət arasındakı münasibətlərə kölgə salmaq iqtidarına malik deyildir. Çünki Rusiya ilə Azərbaycan arasında münasibətlər həmişə yüksək səviyyədə olmuş, bütün sahələr üzrə səmərəli əməkdaşlıq əlaqələri inkişaf etməkdədir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi bu görüşlər ikitərəfli münasibətlərimizin inkişafına yaxşı təkan verir, siyasi, ticari-iqtisadi, humanitar sahələrdə fəal əməkdaşlıq edilir, nəqliyyat və energetika sahələrində yaxşı perspektivlərimiz vardır. Münasibətlərimiz çoxşaxəli olmaqla, praktiki olaraq bu günkü həyatımızın bütün sahələrini əhatə edir [14].

2022-ci il fevralın 22-də Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin Rusiya Federasiyasına rəsmi səfəri çərçivəsində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin tərəfindən “Rusiya Federasiyası və Azərbaycan Respublikası arasında müttəfiqlik qarşılıqlı fəaliyyəti haqqında Bəyannamə”nin imzalanması iki ölkə arasında münasibətlərin müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəldiyini göstərdi [19].

Aparılan araşdırmalar göstərir ki, Prezident İ.Əliyevin qlobal güclər arasındakı ziddiyyətli münasibətlərini və regiondakı maraqlarını daim nəzərə alaraq pragmatik xarici siyasət yeritməsi Azərbaycan - Rusiya münasibətlərində yaxınlaşmanın intensivliyini şərtləndirən əsas amillərdən biridir. Bu gün Prezident İlham Əliyev və Vladimir Putinin birgə söyləri nəticəsində qarşılıqlı etimada söykənən bərabərhüquqlu münasibətlər sistemi formalaşmış, dövlətlərarası əməkdaşlıq daha geniş sahələri əhatə etməklə bərabər iki ölkə arasında hüquqi bazaya söykənən 200-dən çox dövlətlərarası, hökumətlərarası və regionlararası saziş imzalanmışdır.

Prezident İlham Əliyevin “Rossiyskaya qazeta”ya müsahibəsində qeyd etdiyi kimi, “...liderlərlə şəxsi əlaqələr istənilən dövlətlərarası münasibətlərdə, özü də çoxəsrlik tarixin bağladığı qonşu dövlətlər arasındakı münasibətlərdə vacib rol oynayır. Vladimir Vladimiroviç Putinlə şəxsi münasibətlərimiz ölkələrimiz arasındakı ikitərəfli münasibətlərin uğurlu inkişafı üçün mühüm amillərdən biridir. Prezident Vladimir Vladimiroviç Putinlə bizim tez-tez baş tutan görüşlərimiz, ikitərəfli və

çoxtərəfli formatda əlaqələrimiz, ikitərəfli münasibətlərin, qarşılıqlı anlaşmanın möhkəmlənməsinə şərait yaradır, dövlətlərarası əməkdaşlıqda mühüm rol oynayır" [10].

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin xarici siyasətində ikitərəfli münasibətlər əsas əməkdaşlıq formatı kimi nəzərdə tutulmaqla dünyada və regionda cərəyan edən geosiyasi və geoiqtisadi proseslər Azərbaycan Respublikasının milli maraqlarına və qonşu dövlətlərlə ortaq mənafeələrə uyğun olaraq yeni əməkdaşlıq əlaqələrinin yaranmasına, bərabərhüquqlu və faydalı əlaqələrin hörmət və əməkdaşlıq prinsiplərinə söykənən üçtərəfli strateji münasibətlərin formalaşmasına zəmin yaradır. Bu strategiya ölkələrimizin milli təhlükəsizlik, iqtisadi, sosial-mədəni inkişaf siyasətini möhkəmləndirməklə yanaşı, Azərbaycan Respublikasına yeni geosiyasi vəzifələrin həyata keçirilməsinə əlavə imkanlar açır. Bu baxımdan rəsmi Bakının təşəbbüsü ilə yaradılan yeni əməkdaşlıq modeli olaraq Azərbaycan-Rusiya-İran, Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə, Azərbaycan-İran-Türkiyə, Azərbaycan-Türkmənistan-Türkiyə üçtərəfli əlaqələr modelləri, o cümlədən və "3+2" formatı regionda sülh və təhlükəsizliyin daha möhkəm qorunmasının, qarşılıqlı münasibətlərin yüksək səviyyəyə yüksəlməsinin bariz nümunələrindən biridir.

2. Rusiya Federasiyasının Azərbaycan Respublikası ilə münasibətlərində hərbi-texniki əməliyyatlar. SSRİ-nin süqutundan sonra Azərbaycan öz ərazisindəki Rusiya hərbi mövcudluğundan imtina etdi. 30 dekabr 1991-ci il tarixində qəbul edilmiş "Müstəqil Dövlətlər Birliyinin iştirakçısı olan Dövlətlərin Başçıları Şurasının Silahlı Qüvvələr və Sərhəd Qoşunları haqqında Saziş"ə əsasən Rusiya sovet hərbi bazalarını Azərbaycana təhvil verdi" [18,214].

2003-cü ildə ölkələrimiz arasında imzalanmış Hərbi texniki əməkdaşlıq haqqında saziş [1] birgə layihələrin işlənilməsi, silahlar, hərbi texnika, döyüş sursatı, ehtiyat hissələri, təlim və yardımçı avadanlığın istehsalı və təchizatı, hərbi-texniki təyinatlı xidmətlərin təqdim edilməsini və s. nəzərdə tuturdu.

Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasında Hərbi-Texniki Əməkdaşlıq üzrə Hökumətlərarası Komissiya fəaliyyət göstərir və ildə bir dəfə toplanaraq hərbi-texniki əməkdaşlığın cari vəziyyəti nəzərdən keçirilir və növbəti il üçün əsas fəaliyyət istiqamətləri müəyyən edilir.

1991-ci ildə SSRİ dağılandan sonra 2005-ci ilə qədər Rusiya Azərbaycana silah satmamışdır.

2012-ci ildə Rusiya Qəbələdəki Raket hücumundan xəbərdarlıq sisteminin bir hissəsi olan Radio-lokasiya sistemini itirdi. Rəsmi Bakı illik icarə üçün əvvəlki 7,5 milyon dollar əvəzinə Moskvadan 40 dəfə çox vəsait tələb etdi. Bunun Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin inkişafına ciddi təsir göstərməməsi diqqət çəkir. Qeyd etmək lazımdır ki, ölkələrimiz arasında hərbi-siyasi əməkdaşlıqda Rusiya silahlarının Azərbaycana tədarükü əsas yer tutur. Belə ki, 13 oktyabr 2014-cü il tarixində Rusiya Federasiyası Müdafiə naziri Sergey Şoyqunun Bakıya səfəri zamanı tərəflər 2014-2016-cı illər üçün Rusiya Federasiyası ilə Azərbaycan Respublikası arasında hərbi və hərbi - texniki sahələrdə əməkdaşlığın inkişafı proqramını imzaladılar [18,243]. Bu danışıqların nəticəsində tərəflər Azərbaycana 5 milyard dollar məbləğində silah və hərbi texnika tədarükü üçün də müqavilələr imzaladılar. Bu müqavilələr Rusiya-Azərbaycan hərbi əməkdaşlığı tarixində ən böyük müqaviləyə çevrildi. Lakin hərbi və hərbi-texniki əməkdaşlıq təkcə bunlarla məhdudlaşmır.

Ümumiyyətlə, 2006-2016-cı illərdə Azərbaycanın idxal etdiyi müdafiə məhsullarının ümumi həcmində Rusiya silahlarının payı təqribən 22 faiz olub.

Belə ki, 2011-2012-ci illərdə bağlanmış hərbi müqavilələrə əsasən, Rusiya Azərbaycana 94 ədəd T-90S tankını (üç batalyon), 100 ədəd BMP-3 piyadaların döyüş maşınlarını (üç batalyon), 18 ədəd (1 divizion) "Msta -S" özüyəriyən artilleriya dəstləri, "Smerch" çoxsaylı raket sistemi, 18 ədəd (1 bölük), "Vyana" özüyəriyən artilleriya topu və 6 ədəd (1 batareya) TOS-1A odsaçan sistemləri. Bütövlükdə sursatla birlikdə hərbi texnikanın ümumi dəyəri təxminən 1 milyard dollar təşkil etmişdir [16].

2010-2011-ci illər üçün Rusiya və Azərbaycan Rusiya silahlarının tədarükü üçün təxminən 3 milyard dollarlıq böyük müqavilələr imzaladılar. Beləliklə, Moskva Bakıya iki bölük S-300PMU-2 zenit-raket komplekslərini, iki batareya Tor-2ME zenit-raket sistemlərini, 60 Mi-17 nəqliyyat helikopteri və 24 Mi-35M hücum vertolyotlarını satmışdı [16].

Rəsmi Moskvanın rəsmi Bakı ilə bu cür hərbi-texniki əməkdaşlığı siyasəti rəsmi İrəvanı narazı saldı. 2015-ci ildə Qarabağ münaqişəsi zonasında vəziyyətin gərginləşməsindən sonra Rusiyanın Ba-

kıya silah təchizatı problemini gündəmə gətirməyə başladı. Ancaq bu vəziyyətdə də, Ermənistanın yüksək rəhbərliyi narazılıqlarını ehtiyatla ifadə edərək, eyni zamanda, Moskvanın maraqlarına rəğbət bəslədiklərini və onlarla hesablaşmaq məcburiyyətində qaldıqlarını bəyan edirdilər. Ermənistan xarici işlər naziri Edvard Nalbandyan BBC-nin rus xidmətinə verdiyi müsahibədə bildirdi ki, “Rusiyanın Azərbaycana və digər ölkələrə silah satması, yəqin ki, təbiidir, çünki Rusiya silah istehsalçısıdır, Rusiya silah bazarında çox fəaldır. Əlbətdə ki, Azərbaycanın silah almasını çox bəyəndiyimizi deyə bilmərəm. Ancaq yəqin ki, bunlar biznes məsələləri, ticarət məsələləridir” [14]. Hər iki ölkənin liderləri bu məsələnin Ermənistan-Rusiya əməkdaşlığına mənfi təsir göstərdiyini yaxşı bildikləri üçün onu açıq şəkildə müzakirə etməməyə çalışırlar.

Beləliklə, Azərbaycan-Rusiya hərbi-texniki əməkdaşlığı son illərdə də yüksələn xətlə inkişaf edir. Təsadüfi deyildir ki, 2018-ci ilin sentyabrın 1-də Prezident İlham Əliyev prezident V.Putinlə danışıqların yekununda xüsusi olaraq vurğuladı ki, Azərbaycan Rusiyadan dəyəri beş milyard dollardan çox olan hərbi məhsullar alıb və bu rəqəm artacaqdır [4].

Nəticə. Beləliklə, XXI əsrin əvvəllərində Rusiya Federasiyasının Azərbaycan Respublikası ilə münasibətlərində hərbi-siyasi amillərin yerini və rolunu araşdıraraq aşağıdakı nəticəyə gəlmək olar:

Son illər Moskva hökuməti qlobal tendensiyaları və geniş sahələr üzrə ikitərəfli əlaqələrin daha da möhkəmləndirilməsinin vacibliyini nəzərə alaraq, Ermənistan - Azərbaycan münacişəsinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qorunması cərəvəsində nizamlanmasında, neft və qazın hasilatı, nəqli, ticarət, energetika və digər sahələrdə fəallığını xeyli artırmışdır. Rusiya Federasiyası Ermənistan - Azərbaycan münacişəsinin həllində, Cənubi Qafqazda sülh və təhlükəsizliyin təmin olunmasında “açar dövlət” funksiyasını daşdığı üçün, Azərbaycan da rəsmi Moskva üçün bu gün - regionda, islam dünyası və türk dövlətləri ilə siyasi-iqtisadi, mədəni əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsində və s. zəruri olan “əlaqələndirici dövlət” imkanları statusuna malikdir.

Ermənistan-Azərbaycan münacişəsinin sülh yolu ilə həllində Ermənistanın qeyri-konstruktiv və status – kvonun qalmasına yönəlmiş siyasəti və hərbi təxribatları İkinci Qarabağ müharibəsinin başlanmasına səbəb oldu. Prezident İlham Əliyevin elan etdiyi “Qarabağ Azərbaycandır və nida” şüarı Azərbaycan xalqının qələbəyə inam və əzmini atırdı, Vətən müharibəsində cəmiyyətin bütün təbəqələrinin nümayiş etdirdiyi birlik, xalqın Ali Baş Komandan İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşməsi müqəddəs savaşın qələbə ilə baş çatmasında mühüm rol oynadı, Azərbaycanın gücünü bütün dünyaya nümayiş etdirdi.

Bunu qeyd etmək lazımdır ki, İkinci Qarabağ müharibəsi zaman RF-nin bitərəf mövqeyi və prezident V.Putinin vasitəçiliyi ilə noyabrın 10-da Azərbaycan və Ermənistan liderləri arasında döyüşlərin dayandırılması ilə bağlı razılaşmanın imzalanması, 2023-cü ilin sentyabrında antiterror əməliyyatı nəticəsində Azərbaycan dövlətinin öz suverenliyini bütün ölkə ərazisində bərpa etməsinə rəsmi Moskvanın onun daxili və haqlı işi kimi yanaşması ölkəmizdə təqdirə qarşılandı.

Beləliklə, rəsmi Moskva rəsmi Bakı ilə ikitərəfli münasibətləri fəal şəkildə inkişaf etdirir. Ən son silah növlərinin alınması hərbi və hərbi-texniki sahədə əməkdaşlıqda mühüm yer tutur.

ƏDƏBİYYAT

1. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Rusiya Federasiyası Hökuməti arasında hərbi texniki əməkdaşlıq haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu. - URL: <http://www.e-qanun.az/framework/2219> [19.03.2024].
2. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putinə təbrik məktubu / 9 iyun 2015-ci il. – URL: <http://www.president.az/articles/15548> [19.03.2024].
3. Azərbaycan Rusiya ilə Türkiyə arasında sıx dialoqun təşkilatçısı ola bilər// “Azərbaycan” qəzeti, 27 fevral, 2004.
4. Azərbaycan Rusiyadan hansı silahları alıb? - tam siyahı. – URL: <https://oxu.az/war/276743> [19.03.2024].

5. Azərbaycanın xarici siyasəti: sənədlər məcmuəsi 2004. I hissə. /Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi. Red. kol. sədri E.Məmmədyarov. Bakı: GARİSMA MMC, 2009, 816 s.
6. Azərbaycan-Rusiya münasibətləri. – URL: [http:// lib.aliyev-heritage.org/az/ 80868237.html](http://lib.aliyev-heritage.org/az/80868237.html) [19.03.2024].
7. “Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyasının Moskva Bəyannaməsi”nin təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. / 6 aprel 2004-cü il/ - URL: [http://e-qanun.az/ framework/5955](http://e-qanun.az/framework/5955) [19.03.2024].
8. Əliyev İ.H. İnkişaf – məqsədimizdir:Çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, müsahibələr, məktublar, məruzələr, müraciətlər, fərmanlar. 31-ci kitab (İyun 2008 - Avqust 2008). Bakı: Azər nəşr, 2016, 392 s.
9. Əliyev İ.H. İnkişaf – məqsədimizdir:Çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, müsahibələr, məktublar,məruzələr, müraciətlər, fərmanlar. 36-cı kitab (Aprel 2009 - İyul 2009). Bakı: Azər nəşr, 2016, 400 s.
10. İlham Əliyev: “Prezident Vladimir Vladimiroviç Putinlə şəxsi münasibətlərimiz ölkələrimiz arasındakı ikitərəfli münasibətlərin uğurlu inkişafı üçün mühüm amillərdən biridir”. – URL: [http://absheronxeber.az/siyaset/ 3513.html](http://absheronxeber.az/siyaset/3513.html) [19.03.2024].
11. AR XİN. İkitərəfli münasibətlər. – URL: [https://www.mfa.gov.az/az/content /336/ rusiya - federasiyasi](https://www.mfa.gov.az/az/content/336/rusiya-federasiyasi) [19.03.2024].
12. Məmmədov N. Heydər Əliyev və xarici siyasətin Azərbaycan modeli”// “Xalq qəzeti”, 9 may, 2010, №100.
13. Mustafayev C. XVIII əsrin ikinci yarısında Rusiyanın Qarabağda erməni dövləti yaratmaq planları. – URL: [http://www.anl.az/down/meqale/ azerbaijan/2015/ fevral/421755.htm](http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2015/fevral/421755.htm) [19.03.2024].
14. Azərbaycan – Rusiya dostluq və tərəfdaşlıq əlaqələri inkişaf edir / “Xalq” qəzeti, 2017, 24 iyul
15. Никольский А. «Искандеры» доехали до Армении. – URL: <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2016/09/19/657501-iskanderi-doehali-armenii> [19.03.2024].
16. Парламент Армении одобрил создание объединенной системы ПВО с Россией. – URL: <https://www.interfax.ru/world/516175> [19.03.2024].
17. Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri Heydər Əliyevin iyunun 15-də Milli Məclisdə çıxışı.«Azərbaycan» qəz., Bakı, №114, 1993, 18 iyun.
18. Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətinin əsas istiqamətləri (1991-2016) (məqalələr toplusu). Bakı: “Poliart” MMC, 2017, 904 s.
19. Rusiya Federasiyası və Azərbaycan Respublikası arasında müttəfiqlik qarşılıqlı fəaliyyəti haqqında Bəyannamə. – URL: <https://mfa.gov.az/az/news/no05622> [19.03.2024].
20. Новая война в Карабахе – внутреннее дело Азербайджана: позиция Казахстана», ИА REGNUM. – URL: www.regnum.ru/news/1407395.html, 23.05.2011 [19.03.2024].

ВУСАЛЯ АЛИЕВА

Доцент Бакинского славянского университета

ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ В РОССИЙСКО-АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ ОТНОШЕНИЯХ

Статья посвящена изучению военно-политических факторов в отношениях между Российской Федерацией и Азербайджанской Республикой в конце XX и начале XXI века. В статье особое внимание было уделено исследованию роли и значения военно-политического фактора в геополитических интересах и региональной политике Российской Федерации на Южном Кавказе, современной ситуации и перспективам отношений России и стран Южного Кавказа. Азербайджанская Республика в военно-политической сфере и российско-армянское военно-политическое сотрудничество как источник региональных угроз.

Южнокавказский регион, который З.Бжежинский назвал «Балканами Евразии», где встречаются Европа и Азия, где пересекаются энергетические и транспортные линии, после Холодной войны стал стратегическим пространством, привлекающим различные военные, политические интересы и интересы безопасности, а также центры силы. Война. Среди центров силы особое место занимает Российская Федерация, которая пытается удержать Южный Кавказ в своей сфере влияния и под своим контролем. Российская Федерация отдает большое предпочтение военно-политическим факторам в своей региональной политике, реализуя свои геополитические интересы на Южном Кавказе. Как и прежде, в начале XXI века проблема безопасности остается серьезно актуальной в условиях острой геополитической конкуренции на Южном Кавказе.

В современное время развиваются политические, экономические, энергетические и т.д. отношения между Российской Федерацией и странами Южного Кавказа. Среди аргументов можно отметить, что военно-политические факторы оказывают сильное влияние на политику военной безопасности Азербайджана. С первых лет независимости основной целью внешней политики Азербайджанской Республики было достижение мира в регионе, интеграция в западный мир, расширение связей с мировыми государствами и международными организациями. В то же время наличие богатых запасов углеводородов Азербайджана, важные транзитные позиции Грузии и Турции, а также прохождение линий связи Запад-Восток привлекли внимание всего мира к этому региону. С этой точки зрения статья актуальна и имеет важное научное и политическое значение.

Ключевые слова: Российская Федерация, Азербайджанская Республика, военные, политические, факторы.

VUSALA ALIYEVA

associate professor of BSU, doctor of philosophy in history

MILITARY-POLITICAL FACTORS IN RUSSIA-AZERBAIJAN RELATIONS

The article is devoted to the study of military and political factors in the relations between the Russian Federation and the Republic of Azerbaijan at the end of the 20th century and the beginning of the 21st century. In the article, special attention was paid to the investigation of the role and importance of the military-political factor in the geopolitical interests and regional policy of the Russian Federation in the South Caucasus, the current situation and perspectives of the relations between Russia and the Republic of Azerbaijan in the military-political field, and the Russian-Armenia military-political cooperation as a source of regional threats.

The South Caucasus region, which Z.Brzezinski called the "Balkans of Eurasia", where Europe and Asia meet, where energy and transport lines intersect, has become a strategic space that attracts various military, political and security interests and power centers after the Cold War. Among the centers of power, the Russian Federation, which tries to keep the South Caucasus under its sphere of influence and under its control, occupies a special place. The Russian Federation gives great preference to military-political factors in its regional policy, which realizes its geopolitical interests in the South Caucasus. As before, at the beginning of the 21st century, the security problem remains seriously relevant in the conditions of sharp geopolitical competition in the South Caucasus.

In modern times, political, economic, energy, etc. relations between the Russian Federation and the countries of the South Caucasus. Among the arguments, military-political factors have a strong influence on the military security policy of Azerbaijan. From the first years of its independence, the main goal of the foreign policies of the Republic of Azerbaijan has been to achieve peace in the region, integrate into the Western world, and expand its relations with world states and international organizations. At the same time, the presence of rich hydrocarbon reserves of Azerbaijan, the important transit positions of Georgia and Turkey, and the passage of West-East communication

lines have drawn the world's attention to this region. From this point of view, the article is relevant and has important scientific and political significance.

Keywords: Russian Federation, Republic of Azerbaijan, military, political, factors.

Məqalənin redaksiyaya daxil olduğu tarix: 19 mart 2024-cü il.

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 25 mart 2024-cü il.

Rəyçilər: t.e.d. Həbil Məmmədov, t.e.d. İbrahim Zeynalov.
